

Плетенець В.М.

кандидат юридичних наук, доцент,
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.98

ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОГЛЯДУ МІСЦЯ МЕШКАННЯ ОСОБИ, ПІДОЗРЮВАНОЇ У ВЧИНЕННІ ЗЛОЧИНУ, КВАЛІФІКОВАНОГО ЗА ст. 259 КК УКРАЇНИ

Розглянуто особливості проведення огляду місця мешкання підозрюваного у передачі завідомо неправдивого повідомлення про загрозу знищення чи пошкодження об'єктів власності.

Ключові слова: слідчий огляд, підозрюваний, тактичний прийом, залучення фахівців.

Постановка проблеми. Серед слідчих дій одне з основних займає слідчий огляд, який вважається невідкладною, незамінною жодною іншою дією. Істотного значення огляду надають і працівники правоохоронних органів. Так, проанкетовані співробітники слідчих підрозділів у 53 % випадків визначили огляд як найбільш ефективну слідчу дію при розслідуванні злочинів, кваліфікованих за ст. 259 КК України.

Вивченням судово-слідчої практики за розглядуваними суспільно-небезпечними діяннями нами встановлено, що огляд місця мешкання підозрюваного проводився слідчими у 4 % випадків, у результаті чого сліди виявлялися лише у 7 %.

Ці дані визначають недостатній рівень проведення розглядуваної слідчої (розшукової) дії та виявлення в ході неї відображень дій злочинця. Причиною ситуації, що склалася, на нашу думку, є відсутність належного рівня знань особливостей огляду місця мешкання підозрюваного. Слідчі, відчуваючи значні труднощі та припускаючись помилок, не виявляють всіх можливих слідів зловмисника. Це призводить до складності, а іноді й неможливості прийняття обґрунтованого рішення за відповідними фактами, встановлення всіх обставин події. Зазначене неодмінно впливає на якість розслідування цих суспільно небезпечних діянь.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Загальним аспектам проведення слідчого огляду приділяли увагу такі вчені-криміналісти: Р.С. Белкін, В.П. Бахін, Є.Д. Лук'янчиков, Є.І. Макаренко, М.В. Салтевський, К.О. Чаплинський, В.Ю. Шепітько та ін.

У той же час проведенню розглядуваної слідчої дії за такими суспільно небезпечними діяннями, як завідомо неправдиві повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, з боку науковців належної уваги приділено не було.

Не торкаючись загальних питань тактики проведення слідчого огляду житла, оскільки вони достатньо висвітлені у криміналістичній літературі, вважаємо за необхідне розглянути їх особливості за злочинами, кваліфіко-

ваними за ст. 259 КК України.

Метою даної статті є висвітлення особливостей проведення огляду місця мешкання підозрюваного у вчиненні завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

Виклад основного матеріалу. Кримінальний процесуальний кодекс України (стаття 237) визначає, що з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей та документів. Належний рівень проведення даної дії та її своєчасність впливає на те, чи буде злочин успішно розслідуваний, і з якими затратами сил та засобів.

Як зазначає К.О. Чаплинський, між отриманням вихідної інформації про вчинення злочину і початком проведення слідчого огляду (прибуття слідчо-оперативної групи) повинен проходити мінімальний проміжок часу (зокрема, оптимальний проміжок часу не повинен перевищувати 15 хвилин) [1, с. 16]. Ми погоджуємося з висловленою К.О. Чаплинським думкою, оскільки чим більше часу проходить з моменту вчинення злочину до проведення за ним відповідних слідчих (розшукових) дій, тим за меншою кількістю суспільно небезпечних діянь, у тому числі розглядуваної категорії, встановлюються злочинці. Це підтверджується й результатами проведеного анкетування, згідно з яким у 20 % випадків працівники слідчих та у 35 % – оперативних підрозділів визначали несвоєчасний виїзд на місце події однією з причин, що впливала на швидкість та якість розслідування злочинів, кваліфікованих за ст. 259 КК України.

Розглядаючи особливості проведення огляду ДТП, В.А. Мисливий зазначає, що успіх цієї слідчої дії забезпечується: належною організацією охорони місця події і забезпечення безпеки руху в його районі; наявністю у слідчо-оперативній групі відповідних фахівців; своєчасністю прибуття слідчо-оперативної групи на місце події; дотриманням норм кримінально-процесуального закону при проведенні огляду; оснащенням слідчо-оперативної групи науково-технічними засобами, зв'язком та іншими засобами комунікації; планомірністю проведення огляду з урахуванням функціональних обов'язків його учасників; залученням до огляду водіїв, причетних до події, свідків, потерпілих, інших осіб [2, с. 240]. Наведені вченим особливості повною мірою стосуються й проведення огляду об'єкта, стосовно якого висловлено загрозу.

У той же час варто наголосити на тому, що проведення розглядуваної слідчої (розшукової) дії спрямовується на виявлення слідів причетності відповідної особи до вчиненого кримінального правопорушення. Так, ними можуть бути сліди рук, ніг, запаху та інші, що залишені підозрюваним у відповідному приміщенні.

Однак можуть бути випадки, коли виявлені у відповідному місці сліди не обов'язково є результатом вчинення суспільно небезпечного діяння. Так, 15.08.2004 р. о 2:00 годині гр. Х. знаходився за місцем свого мешкання у м. Дніпропетровську. У цей же час він з метою пожартувати з домашнього телефону зателефонував до чергової частини УМНС України у Дніпропетров-

ській області за номером «01» і повідомив про замінування будівлі обласної державної адміністрації України у Дніпропетровській області, достовірно знаючи про невідповідність дійсності цих відомостей [3]. У подібних ситуаціях, у разі знаходження правопорушника, наприклад, за місцем мешкання, роботи та використання ним телефону (міського, мобільного) для передачі повідомлення про загрозу безпеці, на наш погляд, визначити причинно-наслідковий зв'язок між слідами на телефоні, інших предметах у цьому приміщенні та фактом доведення даної інформації до відома іншої особи викликає певні труднощі. Складність полягає у відмежуванні слідів, які були наслідком вчинення злочину, і таких, що є результатом побутового використання певного технічного засобу передачі інформації. Однак сліди в такому разі визначатимуть факт знаходження цієї особи у відповідному місці. Це важливо у тому випадку, коли у подальшому злочинець взагалі відмовляється від факту його знаходження у цьому місці.

Особливості вчинення злочинів розглядуваної категорії зумовлюють залучення відповідної кількості та напрямку діяльності фахівців. Сьогодні до переліку спеціалістів слід зарахувати й співробітників МНС, котрі зазвичай беруть участь у роботі на місцях вчинення злочину або подій катастрофічного характеру [4, с. 33]. Вивченням судово-слідчої практики нами з'ясовано, що спеціальні знання працівників вибухотехнічної служби МВС використовувалися у 73 % випадків; МНС – 32 % випадків, а кінологічної служби – у 5 %. З наведених даних слід дійти висновку, що за переважною більшістю фактів залучалися спеціалісти вибухотехнічної служби. Не виключене залучення до проведення зазначеної дії й інших спеціалістів. Однак практика залучення фахівців до проведення даної слідчої дії викликає занепокоєння. Так, проанкетовані співробітники слідчих підрозділів у 20 % випадків та оперативних – у 16 % наголосили на недостатньому використанні спеціальних знань у ході проведення слідчих дій, й у першу чергу огляду.

Серед спеціалістів центральною фігурою є вибухотехнік. Предметом консультацій та спільних обговорень при огляді знешкодженого вибухового пристрою можуть бути конкретні заходи безпеки при поводженні з вибухонебезпечними деталями та частинами ВП, загальний порядок та послідовність огляду об'єктів, порядок виконання понятими засвідчувальних функцій, спосіб та необхідні засоби транспортування деталей та частин ВП після закінчення огляду [5, с. 71]. Залучення спеціалістів вибухотехнічної служби повинно мати обов'язковий характер, інших спеціалістів – на розсуд слідчого з урахуванням кожного конкретного факту.

Залучення спеціалістів зазначеної категорії може сприяти підвищенню рівня та якості проведення слідчого огляду. Це у першу чергу може забезпечити виявлення більшої кількості слідів злочину. Окрім того, спеціалісти, які залучалися до проведення оглядів, наприклад, макетів вибухових пристроїв, володіють інформацією про його конструктивні особливості.

У ході огляду місця мешкання підозрюваного можуть бути виявлені предмети, із застосуванням яких виготовлялися макети вибухових пристроїв, чернетки, блокноти із записами, у тому числі про загрозу, диски чи інші носії інформації, що містять повідомлення з відповідним змістом, а

також технічні засоби, за допомогою яких вони були здійснені (диктофони, магнітофони, комп'ютери тощо). Не виключено, що у ході огляду можуть бути також виявлені й інші предмети, котрі сприйматимуться як небезпечні. Оскільки слідчий не володіє знаннями відповідного профілю, його дії можуть поставити під загрозу безпеку не тільки членів слідчо-оперативної групи й оточуючих, а й призвести до значних руйнувань.

Це ще раз підтверджує значення залучення спеціалістів вибухотехнічної служби до проведення слідчого огляду. Однак тепер не тільки для збору доказової інформації, а й заради забезпечення безпеки учасників слідчого огляду.

У кожному конкретному випадку залежно від слідчої ситуації тактичні та методичні варіанти огляду будуть цілком та повністю залежати від особливостей розслідуваної справи [6, с. 38]. Варто зазначити, що огляд за фактом вчинення розглядуваного злочину доцільно проводити ексцентричним способом. Це сприятиме виявленню більшої кількості слідів, орієнтуванню слідчого на місцевості, формуванню уявлення про подію. Наші висновки підтверджуються й результатами опитування слідчих, які наголосили, що відомості, отримані у результаті огляду місця події (47 %), є джерелом інформації для висування версій та проведення подальших слідчих дій.

Відомості, отримані при огляді місця події, за своїм походженням мають комплексний характер й можуть бути використані багатопланово – для розшуку злочинця, побудови версій, допиту потерпілого, підозрюваного, свідка та ін. [7, с. 34]. Окрім того, отримані відомості сприятимуть побудові припущень про причини висування загрози цьому підприємству (установі, організації) та можливий зв'язок злочинця з ним. Зазначене дозволить встановити свідків та очевидців даного злочину, отримати іншу інформацію.

Висновки. Таким чином, доходимо висновку, що огляд місця мешкання підозрюваного у вчиненні завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищенні чи пошкодженні об'єктів власності є важливою слідчою (розшуковою) дією в отриманні інформації. Результатом проведення огляду має бути належно складений протокол. До участі у проведенні огляду, на розсуд слідчого, мають залучатися спеціалісти у відповідних галузях знань. У той же час спеціалісти вибухотехнічної служби мають залучатися до проведення огляду обов'язково.

Якісне та своєчасне проведення цієї слідчої дії сприятиме одержанню значної кількості інформації про подію, що, у свою чергу, позитивно вплине на швидке, повне та всебічне проведення розслідування за провадженнями розглядуваної категорії, відповідно до сучасних вимог протидії злочинності у нашій державі.

Подальші дослідження проводитимуться у напрямку вдосконалення інших слідчих (розшукових) дій за злочинами розглядуваної категорії.

Бібліографічні посилання

1. *Чаплинський К. О.* Тактика проведення окремих слідчих дій : монографія / Чаплинський К. О. – Дніпропетровськ, 2006.
2. *Мисливий В. А.* Оглядові дії на місці дорожньо-транспортної пригоди / Мис-

ливий В. А. // Науковий вісник Дніпроп. держ. ун-ту внутр. справ : зб. наук. праць. – 2007. – № 2 (33). – 360 с.

3. Кримінальна справа № 6504769. – Архів Кіровського районного суду м. Дніпропетровська, 2004 р.

4. Коломацкий В. Г. Учение о криминалистическом анализе / Коломацкий В. Г. // Вестник криминалистики / отв. ред. А. Г. Филиппов. – Вып. 1 (29). – М., 2009.

5. Моторный И. Д. Криминалистическая взрывотехника : новое учение в криминалистике: учеб.-метод. и справоч. пособие / Моторный И. Д. – М., 2000.

6. Хлюпин Н. И. К проблеме эффективности следственных действий и оперативно-розыскных мер в методике расследования преступлений / Хлюпин Н. И. // Вопросы повышения эффективности правосудия по уголовным делам : межвуз. сб. Калининград. гос. ун-та. – Вып. 8. – Калининград, 1980.

7. Баканова Л. П. Понятие и сущность осмотра места происшествия и получаемой информации / Л. П. Баканова // Вопросы криминалистической тактики : сб. науч. трудов. – Ташкент, 1978.

Плетенец В. Н. Тактические особенности осмотра места жительства подозреваемого по преступлениям, квалифицированным по ст. 259 УК Украины. Рассмотрены особенности проведения осмотра места жительства подозреваемого в передаче сообщения об угрозе уничтожения или повреждения объектов собственности.

Ключевые слова: следственный осмотр, место происшествия, тактический прием, привлечение специалистов.

Pletenets' V. M. Features of inspection of residence suspected of crimes qualified in accordance with art. 259 of the Criminal Code of Ukraine. The article deals with the inspection of residence of the suspect in the transmission of messages about the threat of destruction or damage of property objects.

Of the survey found that employees of investigative and operational units as determined by examination of the most effective investigative action in the investigation of the crimes. At the same time the study of criminal proceedings found that inspection of residence of the suspect is rare. The Criminal Procedure Code stipulates that for the purpose of identifying and fixing statements about the circumstances of the criminal offense, the investigator, the prosecutor conducted inspection areas, premises, objects and documents.

The article discusses the position of scientists who claim that between receiving information about the crime and investigative inspection should pass the minimum amount of time. This will ensure the identification of the maximum number of trace criminal. This activity and promotes the involvement of experts to inspect the corresponding profile. The central figure when viewed in false facts about the threat messages of life of citizens, destroying or damaging property stands worker explosion technical service. It has a special significance in identifying previously layout explosive device that will help identify objects used in the manufacture of the place of residence of the suspect.

This will improve the quality inspection conducted on a residence suspected of committing a false report about the threat of life of citizens, destroying or damaging property.

Keywords: *investigative inspection, scene, a tactic to attract professionals.*

Надійшла до редакції 24.03.2014